

‘સમયસાર’ ૧૮૪-૧૮૫ (ગાથાનો) ભાવાર્થ. ‘જેને ભેદવિજ્ઞાન થયું છે તે આત્મા જાણે છે કે...’ એટલે ? આ આત્મા જે છે, એ અંદર રાગથી ભિન્ન છે. શરીર જડ છે એનાથી તો ભિન્ન છે, જુદો છે પણ દયા, દાન, વ્રત, કામ, ક્રોધના ભાવ, એનાથી પણ એ પ્રભુ જુદો છે. એવું જેને ભેદવિજ્ઞાન થયું છે. આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય છે એમાં રાગ ભિન્ન છે. ‘જેને ભેદવિજ્ઞાન થયું છે તે આત્મા જાણે છે કે ‘આત્મા કદી જ્ઞાનસ્વભાવથી છૂટતો નથી.’ શું કહ્યું ? ધર્મી થાય ત્યારે એને આત્મા આનંદ, જ્ઞાન સ્વરૂપ છે એવું ભાન થાય ત્યારે એને ખ્યાલમાં આવે કે આ આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવથી કદી છૂટ્યો નથી. અનાદિથી જ્ઞાનસ્વરૂપ જ રહ્યો છે. આવો ધર્મ છે. ‘જ્ઞાનસ્વભાવથી છૂટતો નથી.’

‘આવું જાણતો હોવાથી...’ ધર્મી જીવની શરૂઆત રાગના વિકલ્પથી ભિન્ન પડી પોતાને અનુભવે, જાણે અને એમ જાણે કે આ તો કોઈ દિ’ રાગરૂપ થયો જ નથી, એકલો જ્ઞાનરૂપ રહ્યો છે. આહા..હા...! ‘આત્મા કદી જ્ઞાનસ્વભાવથી છૂટતો નથી.’ આવું જાણતો હોવાથી તે, કર્મના ઉદય વડે તપ્ત થયો થકો...’ એટલે ? કર્મના નિમિત્તથી પ્રતિકૂળતાનો ગંજ આવે, સાતમી નરક જેવી પ્રતિકૂળતા હો. આહા..હા...! તોપણ ‘રાગી, દ્વેષી, મોહી થતો નથી...’ ઝીણી વાત છે, ભઈ ! ‘સંવર અધિકાર’ છે. લોકો કહે કે, અમને સંવર કરાવો. એ સંવર નથી. એ તો બધી આસ્રવની વાતું છે. સંવર જેનાથી ધર્મ થાય, જેનાથી જન્મ-મરણના છોડા આવે, અંત આવે એને અહીંયાં સંવર – ધર્મ કહે છે.

‘તે, કર્મના ઉદય વડે તપ્ત થયો થકો પણ, રાગી, દ્વેષી, મોહી થતો નથી...’ કેમકે આત્મા પુણ્ય-પાપના રાગથી અંદર ભિન્ન જાણ્યો, અંતર્મુખ થઈને જાણ્યો કે જ્ઞાનસ્વભાવી, આનંદસ્વભાવી છે. એથી એને પ્રતિકૂળતાના ગંજ હોય છતાં તે રાગ, દ્વેષ અને મોહને

પામતો નથી. આહા..હા...! ‘પરંતુ નિરંતર શુદ્ધ આત્માને અનુભવે છે.’ આ..હા...! ધર્મી જીવ તો એને કહીએ. આહા..હા...! આત્મા તદ્દન આનંદ અને શુદ્ધ સ્વરૂપ, પવિત્રતાનો ધામ પ્રભુ છે, એને રાગ-દ્વેષથી ભિન્ન કરીને અનુભવવો. જેવું એનું પવિત્ર સ્વરૂપ છે તે પ્રકારે અનુસરીને દશામાં થવું એનું નામ અહીંયાં ધર્મ અથવા સંવર કહે છે. આહા..હા...!

‘જેને ભેદવિજ્ઞાન નથી...’ જેને રાગના વિકલ્પથી, વૃત્તિથી પણ આત્મા તદ્દન જુદો છે એવો ભેદ - જુદાપણાનું જ્ઞાન નથી. આહા..હા...! ‘તે આત્મા, આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવને નહિ જાણતો...’ જે આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવી છે, આનંદ સ્વભાવી છે. અનંત અનંત સ્વચ્છ શક્તિનો પિંડ છે એવું ભેદજ્ઞાન છે નહિ તે તેવું જાણતો નથી. આહા..હા...! આવી વાત છે. ‘આત્મા, આત્માના જ્ઞાનસ્વભાવને નહિ જાણતો...’ જ્ઞાનસ્વભાવ શબ્દે આખો આત્મા. આખો આત્મા આનંદ અને જ્ઞાન ને શુદ્ધ ચૈતન્ય છે. એવું જેને જ્ઞાન નથી તે અજ્ઞાની ‘રાગને જ આત્મા માને છે...’ એ રાગની વૃત્તિ, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, જાત્રાનો ભાવ ઉઠે એ બધો રાગ છે. એનાથી કલ્યાણ માને અને મારું સ્વરૂપ છે એમ માને. એ બધો રાગ છે, આસ્રવ છે. નવા આવરણનું કારણ છે. વર્તમાન દુઃખરૂપ છે. આ..હા...! પણ તેનાથી ભિન્નને જાણતો નથી તેથી ક્યાંક પોતાને જાણવાનું માનવું તો (થાય છે), પોતાપણું ક્યાંક માને તો ખરો ને ! એટલે ચૈતન્ય ભગવાન રાગથી ભિન્ન જાણવામાં ન આવ્યો એટલે રાગ છે તે હું છું, એમ માન્યું. આહા..હા...!

‘રાગને જ આત્મા માને છે તેથી તે રાગી, દ્વેષી, મોહી થાય છે...’ આહા..હા...! પોતાના સ્વરૂપને વીતરાગી સ્વરૂપ છે, જ્ઞાન સ્વરૂપી છે એને જાણતો નથી તેથી તે રૂપે પરિણમતો નથી. રાગને જાણે છે માટે રાગરૂપે પરિણમે છે. આ..હા...! ઝીણી વાત ભારે. આખો દિ’ બીજું કરવું અને એમાં આવી વાત (સમજવી). ‘પરંતુ કદી શુદ્ધ આત્માને અનુભવતો નથી.’ આહા..હા...! જે કોઈ આત્મા બહિર્મુખ વૃત્તિ એવો જે રાગ, એને પોતાનો જાણે છે એ કદી રાગથી ભિન્ન આત્માને અનુભવતો નથી. આહા..હા...! ઝીણો અધિકાર છે. બહારથી ધર્મ થઈ ગયો એમ આ નથી. વ્રત કર્યા ને તપ કર્યા ને પૂજા કરી ને ભક્તિ કરી, ભગવાનની ખૂબ ભક્તિ કરી માટે ધર્મ થઈ ગયો. ઈ રાગને પોતે આત્મા માને છે, બસ ! આહા..હા...! રાગથી ભિન્ન ભગવાન પડ્યો છે એનું એને જ્ઞાન અને અનુભવ નથી. એથી તે રાગના જ અનુભવને આત્મા માને છે. આહા..હા...!

‘માટે એ નક્કી થયું કે ભેદવિજ્ઞાનથી જ શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિ થાય છે.’ ઉપલબ્ધિ એટલે પ્રાપ્તિ. ‘માટે એમ નક્કી થયું કે ભેદવિજ્ઞાન...’ રાગના વિકલ્પથી પણ જુદો, પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ, એવું જેને ભેદજ્ઞાન થયું એનાથી શુદ્ધ આત્માનો અનુભવ થાય છે. ક્રિયાકાંડ કરતાં શુદ્ધ આત્માનો અનુભવ થતો નથી. આ..હા...!

મુમુક્ષુ :- ચરણાનુયોગથી આત્માનો અનુભવ થાય છે.

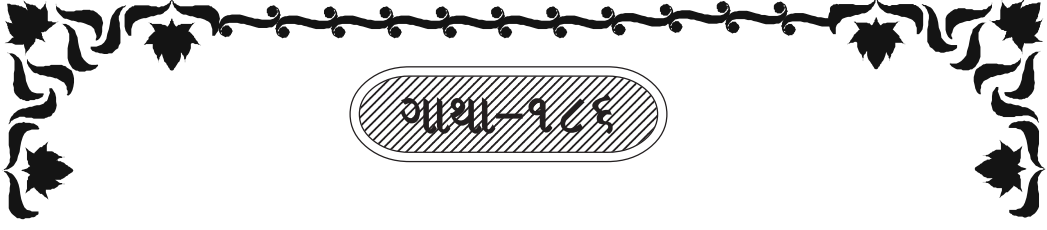
ઉત્તર :- એ બિલકુલ નહિ. ચરણાનુયોગથી નહિ, ઈ તો આ દષ્ટિ ઉઘડ્યા પછી ચરણાનુયોગનો ભાવ આવે એને જાણે. પહેલું આ થયા પછી ચરણાનુયોગ ને વ્રત ને અતિચાર રહિત પાળવા ને ફલાણું એ પછી (આવે).

મુમુક્ષુ :- પડિમાઓ ન પાળવી ?

ઉત્તર :- પડિમા સમ્યગ્દર્શન પછી. પહેલી પડિમા ક્યાં હતી ? આહા..હા...! આત્મા આનંદમૂર્તિ પ્રભુ અંદર છે, જેમાં દયા, દાનનો વિકલ્પ રાગ પણ જેમાં નથી એવી ચીજને અંદર જાણ્યા વિના એની પડિમા-ફડિમા બધી મીંડાં છે. મીંડું મોટું (છે). એકડા વિનાની બિંદી નથી કહેતા ? આહા..હા...! અને અંતર્મુખ જોતા આત્મા રાગથી ભિન્ન છે તેમ ભાસે. તે ભાસે તે આત્માના અનુભવને કરે. તેને રાગ-દ્વેષ ને મોહ ન થાય. પણ અંતર્મુખની જેને દષ્ટિ નથી, બહિર્મુખની જ્યાં દષ્ટિ છે ત્યાં એને રાગાદિ ભળાય છે, ભાસે છે. રાગ ભાસે, દ્વેષ ભાસે. ભ્રમણા એ રૂપે પરિણમે. આહા..હા...!

પ્રભુ ! સાંભળ તો ખરો ! તારી પ્રભુતા તો જો ! વ્યવહારના શુભ રાગની પર્યાય તો ક્યાંય રહી ગઈ, પણ વીતરાગ નિર્મળ દશારૂપ મુનિપર્યાયનો પણ જેમાં અભાવ છે એવી તારી ધ્રુવ જ્ઞાયક પ્રભુતા છે. નિર્મળ પર્યાય પણ વ્યવહારનયનો વિષય છે અને સમસ્ત પર્યાયથી રહિત એવું ધ્રુવ જ્ઞાયક દ્રવ્ય તે નિશ્ચયનયનો વિષય છે. આહાહા ! આત્મા મુનિ છે અથવા કેવળજ્ઞાની છે-એવી પર્યાયનો ભેખ પણ ધ્રુવ જ્ઞાયકમાં નથી. કેવળજ્ઞાન પણ પૂર્ણ નિર્મળ પર્યાય છે, જ્ઞાનની પૂર્ણ પર્યાયવાળો પણ આત્મા નથી. એ પર્યાય ધ્રુવ દ્રવ્યનો વેશ નથી. આત્મા તો ધ્રુવ ગુણસ્વરૂપ સહજ જ્ઞાનની મૂર્તિ છે. ગજબની વાત છે નાથ ! આ જૈનદર્શન-વસ્તુદર્શન છે.

-પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી, આત્મધર્મ અંક-૭૦૯

કથં શુદ્ધાત્મોપલમ્બાદેવ સંવરં ઇતિ ચેત્ -

સુદ્ધં તુ વિયાણંતો સુદ્ધં ચેવપ્પયં લહદિ જીવો ।

જાણંતો દુ અસુદ્ધં અસુદ્ધમેવપ્પયં લહદિ ॥૧૮૬॥

શુદ્ધં તુ વિજાનન્ શુદ્ધં ચૈવાત્માનં લભતે જીવઃ ।

જાનંસ્ત્વશુદ્ધમશુદ્ધમેવાત્માનં લભતે ॥૧૮૬॥

યો હિ નિત્યમેવાચ્છિન્નધારાવાહિના જ્ઞાનેન શુદ્ધમાત્માનમુપલભમાનોઽવતિષ્ઠતે સ જ્ઞાનમયાત્ ભાવાત્ જ્ઞાનમય એવ ભાવો ભવતીતિ કૃત્વા પ્રત્યગ્રકર્માસ્રવણનિમિત્તસ્ય રાગદ્વેષમોહસન્તાનસ્ય નિરોધાચ્છુદ્ધમેવાત્માનં પ્રાપ્નોતિ; યસ્તુ નિત્યમેવાજ્ઞાનેનાશુદ્ધમાત્માનમુપલભમાનોઽવતિષ્ઠતે સોઽજ્ઞાનમયાદ્વાવાદજ્ઞાનમય એવ ભાવો ભવતીતિ કૃત્વા પ્રત્યગ્રકર્માસ્રવણનિમિત્તસ્ય રાગદ્વેષમોહસન્તાનસ્યાનરોધાદશુદ્ધમેવાત્માનં પ્રાપ્નોતિ । અતઃ શુદ્ધાત્મોપલમ્બાદેવ સંવરઃ ।

હવે પૂછે છે કે શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિથી જ સંવર કઈ રીતે થાય છે ? તેનો ઉત્તર કહે છે :-

જે શુદ્ધ જાણે આત્મને તે શુદ્ધ આત્મ જ મેળવે;

અણશુદ્ધ જાણે આત્મને અણશુદ્ધ આત્મ જ તે લહે. ૧૮૬.

ગાથાર્થ :- (શુદ્ધં તુ) શુદ્ધ આત્માને (વિજાનન્) જાણતો-અનુભવતો (જીવઃ) જીવ (શુદ્ધં ચ એવ આત્માનં) શુદ્ધ આત્માને જ (લભતે) પામે છે (તુ) અને (અશુદ્ધમ્) અશુદ્ધ (આત્માનં) આત્માને (જાનન્) જાણતો-અનુભવતો જીવ (અશુદ્ધમ્ એવ) અશુદ્ધ આત્માને જ (લભતે) પામે છે.

ટીકા :- જે સદાય અચ્છિન્નધારાવાહી જ્ઞાનથી શુદ્ધ આત્માને અનુભવ્યા કરે છે તે, 'જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય ભાવ જ થાય છે' એ ન્યાયે નવાં કર્મના આસ્રવણનું નિમિત્ત જે રાગદ્વેષમોહની સંતતિ (પરંપરા) તેનો નિરોધ થવાથી, શુદ્ધ આત્માને જ પામે છે; અને જે સદાય અજ્ઞાનથી અશુદ્ધ આત્માને અનુભવ્યા કરે છે તે, 'અજ્ઞાનમય ભાવમાંથી અજ્ઞાનમય ભાવ જ થાય છે' એ ન્યાયે નવાં કર્મના આસ્રવણનું નિમિત્ત જે રાગદ્વેષમોહની સંતતિ તેનો

નિરોધ નહિ થવાથી, અશુદ્ધ આત્માને જ પામે છે. માટે શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિથી (અનુભવથી) જ સંવર થાય છે.

ભાવાર્થ :- જે જીવ અખંડધારાવાહી જ્ઞાનથી આત્માને નિરંતર શુદ્ધ અનુભવ્યા કરે છે તેને રાગદ્વેષમોહરૂપી ભાવાસ્રવો રોકાય છે તેથી તે શુદ્ધ આત્માને પામે છે; અને જે જીવ અજ્ઞાનથી આત્માને અશુદ્ધ અનુભવે છે તેને રાગદ્વેષમોહરૂપી ભાવાસ્રવો રોકાતા નથી તેથી તે અશુદ્ધ આત્માને જ પામે છે. આ રીતે સિદ્ધ થયું કે શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિથી (અનુભવથી) જ સંવર થાય છે.

ગાથા ૧૮૬ ઉપર પ્રવચન

‘હવે પૂછે છે કે શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિ...’ એટલે અનુભવથી ‘સંવર કઈ રીતે થાય છે ?’ તે જ રીતે ધર્મ થાય ? એમ (પૂછે છે). ધર્મની શરૂઆત શુદ્ધ આત્માના અનુભવથી જ થાય એ કઈ રીતે ? એમ પૂછે છે. શું કીધું ઈ ? કે, સંવર એટલે ધર્મ. શુદ્ધ આત્માના અનુભવથી જ ‘સંવર કઈ રીતે થાય છે’ ? એવો પ્રશ્ન છે. એને ઉત્તર દેવામાં આવે છે. આહા..હા...! જેને આ પ્રશ્ન અંદરથી એવો ઉદ્ભવે છે કે, આ પ્રભુ આત્મા શુદ્ધ આત્માના અનુભવથી જ એને ધર્મ થાય, બાકી ધર્મ ન થાય, એ કઈ રીતે છે ? એની વિધિ શી રીતે છે ? એમ શિષ્ય પૂછે છે. આ..હા...! શિષ્યે એમ પૂછ્યું નથી કે, અમે રાગક્રિયા કરીએ તો ધર્મ થાય, ભક્તિ કરીએ, પૂજા કરીએ, વ્રત કરીએ (તો) ધર્મ થાય. એમ તો પૂછ્યું નથી. અહીંયાં તો શુદ્ધ આત્માના અનુભવથી સંવર કઈ રીતે થાય ? (એમ પૂછ્યું છે). આહા..હા...! ગાથા.

સુદ્ધં તુ વિયાણંતો સુદ્ધં ચેવપ્પયં લહદિ જીવો।

જાણંતો દુ અસુદ્ધં અસુદ્ધમેવપ્પયં લહદિ।।૧૮૬।।

નીચે હરિગીત.

જે શુદ્ધ જાણે આત્મને તે શુદ્ધ આત્મ જ મેળવે;

અણશુદ્ધ જાણે આત્મને અણશુદ્ધ આત્મ જ તે લહે. ૧૮૬.

આ..હા...! ‘જે સદાય અસ્થિન્નધારાવાહી...’ આ તો બધી ઝીણી વાત છે, ભઈ ! ‘જ્ઞાનથી શુદ્ધ આત્માને અનુભવ્યા કરે...’ જે સદાય ત્રૂટક પડ્યા વિના, અસ્થિન્નધારા. રાગથી ભિન્ન ભેદજ્ઞાન (થયું) એ અસ્થિન્ન ધારા (છે). એકધારાથી જેને રાગથી ભિન્નનો અનુભવ છે. આહા..હા...! અસ્થિન્ન ધારાવાહી જ્ઞાન એટલે આત્માથી શુદ્ધ આત્માને અનુભવતા.

શુદ્ધ સ્વરૂપ છે. પુણ્ય અને પાપના રાગથી તો ભિન્ન છે એને અનુભવતા. ‘શુદ્ધ આત્માને અનુભવ્યા કરે છે તે, ‘જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય ભાવ જ થાય છે’ આહા..હા...! શું કહે છે ? જુઓ ! સંવર કેમ થાય ? એમ કહે છે.

જ્ઞાનમય આત્મા (છે) તો જ્ઞાનસ્વરૂપમાં જ્ઞાનમયની પરિણતિ કરે તો સંવર થાય છે. ભેદજ્ઞાનથી આ રીતે સંવર થાય છે. ‘જ્ઞાનમય ભાવમાંથી...’ જ્ઞાનવાળો એમેય નહિ. જ્ઞાનમય એવા ભાવમાંથી. હું તો જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છું. જાણનાર-દેખનાર જ્ઞાતા-દષ્ટા છું, એમ જાણનારને ‘જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય ભાવ જ થાય છે’ એને તો શુદ્ધ જ ભાવ થાય. અશુદ્ધતા તો થાય જ નહિ. આ..હા...! જ્ઞાનસ્વરૂપી ભગવાનઆત્મા એને જ્ઞાનની અંતર એકાગ્રતા થતાં જ્ઞાન થાય, રાગ ન થાય. એટલું કહેવું છે. જ્ઞાન શબ્દની સાથે શ્રદ્ધા થાય, સ્થિરતા થાય, આનંદ થાય. પણ જ્ઞાનમય (ભાવ)માંથી જ્ઞાન થાય. રાગને પોતાનો માને તો રાગ થાય. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- આ તો સાતમા ગુણસ્થાનની વાત છે ને ?

ઉત્તર :- ચોથા, ચોથાની વાત છે. હજી તો ભેદજ્ઞાન ચોથાની વાત છે.

મુમુક્ષુ :- સંવર કયે ગુણસ્થાને થાય ?

ઉત્તર :- સંવર ચોથેથી શરૂ થાય. ઘણા એમ જ કહે છે, ભાઈ કહે છે (ઈ જ કહે છે). સાતમાની વાત છે, સાતમાની વાત છે. અહીં તો હજી ચોથા ગુણસ્થાનની, ધર્મની પહેલી શરૂઆત(ની વાત છે). આહા..હા...! કેમકે આત્મા પુણ્ય-પાપના રાગથી ભિન્ન છે એવું જ્યાં ભેદજ્ઞાન થયું ત્યારે તે જ્ઞાનસ્વરૂપને અનુભવે અને જ્ઞાનસ્વરૂપ અનુભવતા જ્ઞાનમય જ ભાવ પ્રગટ થાય. આહા..હા...!

જ્ઞાનસ્વભાવી આત્મા, એને જ્ઞાનમયથી અનુભવતા તેમાં રાગરહિત જ્ઞાનમય ભાવ થાય. રાગરહિત જ્ઞાનમય ભાવ થાય. જ્ઞાનમયમાંથી જ્ઞાનમય ભાવ થાય. આહા..હા...! આવી વાત. જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય જ ભાવ થાય. જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય ભાવ જ થાય. એટલે શું કહે છે ? કે, શુદ્ધ આત્મા પવિત્ર પૂર્ણ પ્રભુ છે એને વિકારથી રહિત અનુભવ કરે તો એ જ્ઞાનમય ભાવથી જ્ઞાનમય જ ભાવ થાય. એ શુદ્ધના અનુભવમાંથી શુદ્ધનો જ અનુભવ થાય. ત્યાં આનંદ આવે અને શાંતિ આવે અને વીતરાગતા આવે. આહા..હા...! એને સંવર કહે છે. આહા..હા...! આવું છે.

‘જ્ઞાનમય ભાવમાંથી...’ એટલે આત્મા સ્વભાવ છે. શુદ્ધ ચૈતન્ય નિત્યાનંદ પ્રભુ (છે) એને જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય ભાવ થાય. એ જ્ઞાનમય ભાવ છે એ શુદ્ધ છે તેમાંથી શુદ્ધ ભાવ થાય. પાઠ તો ઈ છે ને ? ‘સુદ્ધં તુ વિયાણંતો સુદ્ધં ચેવપ્પયં લહદિ’ એ શુદ્ધ ચૈતન્યને જાણતા, તેના તરફ વળતા, તેની સન્મુખ થતા શુદ્ધ સ્વરૂપ છે તે શુદ્ધ રૂપે પરિણમે. આહા..હા...! એમાં પુણ્ય અને પાપનું પરિણમન આવે નહિ. અરે.. અરે...! આવી આકરી

વાતું છે.

શિષ્યનો પ્રશ્ન હતો (કે), ભેદવિજ્ઞાનથી સંવર કઈ રીતે થાય ? એનો આ ઉત્તર છે કે, ‘સુદ્ધં તુ વિયાણંતો’ શુદ્ધને પામે. પાઠ આ છે. આત્મા અંદર શુદ્ધ પવિત્ર ઊંડે રાગથી ભિન્ન પડીને ઊંડે તળમાં પવિત્ર છે એને જો અનુભવે તો શુદ્ધને અનુભવતા શુદ્ધતા આવે. જ્ઞાનને અનુભવતા જ્ઞાન આવે, આનંદને અનુભવતા આનંદ આવે, શ્રદ્ધાને અનુભવતા શ્રદ્ધા આવે. એ બધી નિર્મળ પર્યાયો સંવર છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘જ્ઞાનમય ભાવમાંથી જ્ઞાનમય ભાવ જ થાય છે.’ આહા..હા...! રાગથી ભિન્ન શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ (છે) એનું જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા કરતા તો આનંદ અને જ્ઞાનમય જ ભાવ થાય. જ્ઞાનમય જ (ભાવ થાય), રાગ નહિ. જ્ઞાનમય ભાવ જ થાય, રાગ ન થાય. દ્રવ્યના અવલંબને, વસ્તુ જે શુદ્ધ છે તેના અનુભવથી રાગ કેમ થાય ? આહા..હા...! આવી વાતું. અહીં નવરાશ – ફુરસદ ન મળે. હજી આનો નિર્ણય કરવાની ફુરસદ ન મળે કે, આ શું છે પણ અંદર આ ? અંદર એ છે એ શરીરથી જુદો છે. એ તો દ્રવ્ય (જ) પર છે. પણ અંદરમાં પુણ્યના પરિણામ થાય છે એનાથી પણ એ ભિન્ન – જુદી ચીજ છે. બે એક વસ્તુ નથી. આહા..હા...! એ સંવર પહેલું આવી ગયું (છે કે) બે વસ્તુ એક નથી. બેની સત્તા એક નથી. બેની પરસ્પર સ્વરૂપ વિપરીતતા છે. આહા..હા...! એને અંદરમાં જોતા શુદ્ધ આત્મા પવિત્ર જે પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ, તેને જોતા, અનુભવતા તે જાતની જ દશા પ્રગટ થાય. જ્ઞાનમય (ભાવમાંથી) જ્ઞાન થાય એનો અર્થ આ. જે શુદ્ધ પવિત્ર જાત છે એનો અનુભવ કરતા પવિત્રતા જ પ્રગટ થાય. એ સંવર છે. આહા..હા...!

હવે અજાણ્યા માણસને તો (એમ લાગે કે) કઈ જાતની વાત હશે ? ભાષા (જુદી). આ તે જૈનધર્મની વાત હશે ? આ કઈ જાતની વાત આવી ? દયા પાળવી, વ્રત કરવા, અપવાસ કરવા, લીલોતરી ન ખાવી એવી વાત તો આવતી નથી. ભાઈ ! એ ચીજ તો જુદી છે. જડની ચીજ છે, એ જડની પર્યાયથી જડ ટકી રહ્યું છે. તારે લઈને એ શરીર, વાણી ટકે છે, આવે છે, જાય છે એમ નથી. એ જડ કર્મને શરીરાદિ તેના પરમાણુમાં આવવું, જવું, નીકળવું, ઓછું થવું એ બધી એની જડની દશા તારે લઈને નથી. તારે લઈને તો ફક્ત વસ્તુનો અજાણ – ચૈતન્યમૂર્તિનો અજાણ, એને રાગ-દ્વેષ થાય. આહા..હા...!

જેને ચૈતન્યમૂર્તિ પ્રભુ શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે એવું જ્યાં અંતર ભાન થયું, એને જ્ઞાનમયથી જ્ઞાનમય એટલે શુદ્ધમાંથી શુદ્ધમય જ ભાવ થાય. એને અશુદ્ધ ભાવ થાય નહિ. એને પુણ્યના પરિણામ પણ ન થાય, એમ કહે છે. આહા..હા...! દયા, દાન ને વ્રત ને તપ ને ભક્તિ ને પૂજા, એ ભાવ શુદ્ધને અનુભવતા ન થાય. આ..હા...!

‘એ ન્યાયે નવાં કર્મના આસ્રવણનું નિમિત્ત...’ નવા આવરણનું આવવાનું નિમિત્ત ‘જે રાગદ્વેષમોહની સંતતિ...’ રાગ-દ્વેષ, મોહ – મિથ્યાત્વાદિ, એનો ‘(પરંપરા) તેનો નિરોધ

થવાથી,...' જ્ઞાનીને તેનો નિરોધ (થાય છે) - અટકી જાય છે. સંવર છે ને ? સંવર લેવો છે. આ..હા...! પોતાનું જે શુદ્ધ સ્વરૂપ, શુદ્ધ છે કેવડું ક્યાં ? એની ખબર ન મળે. શી રીતે અનુભવે ? આ..હા...! એ રાગના વિકલ્પની પાછળ અંદર શુદ્ધ સ્વરૂપ અંદર છે, પર્યાયની વર્તમાન અવસ્થાની જોડે અંતર્મુખમાં ધ્રુવ તત્ત્વ આખું પડ્યું છે. એને શુદ્ધ તરફના વલણથી શુદ્ધતા જ પ્રગટે. એને રાગ-દ્વેષ અને મોહ જે આસ્રવનું કારણ, એ એને હોતા નથી. તેનો નિરોધ થાય છે. લ્યો ! આસ્રવનો નિરોધ તે સંવર. પણ આ. આ રીતે (સંવર થાય). આસ્રવના પરચખાણ કરાવો (એ નહિ). આહા..હા..!

આ ચૈતન્યસ્વરૂપ અનંત પવિત્રતાનો પિંડ પ્રભુ છે. એની વસ્તુમાં પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પો - રાગ વસ્તુમાં નથી. નવા કૃત્રિમ ઉભા કરે છે. આહા..હા...! એથી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. પણ આ તો અકૃત્રિમ સદાય સ્વભાવ શુદ્ધ છે. આહા..હા...! પવિત્ર છે, શુદ્ધ છે તેનો અંતર અનુભવ કરતા, શુદ્ધતાના અનુભવથી શુદ્ધતા જ પ્રગટે. એમાં પુણ્ય-પાપની અશુદ્ધતા પ્રગટે નહિ. અને શુદ્ધતા પ્રગટે તે રાગ-દ્વેષ અને મોહનું કારણ ન થાય. એથી એને રાગ-દ્વેષ, મોહનો આસ્રવ અટકી ગયો. રાગ-દ્વેષ, મોહથી જે નવા આવરણ આવતા એ અટકી ગયા. નિરોધ કીધો ને, નિરોધ. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- એ અશુદ્ધતા કહીને નિરોધ...

ઉત્તર :- એ આવવાના હતા નહિ. સમજાવવું શી રીતે ? અહીં શુદ્ધતા પ્રગટ કરી એટલે એને આવરણ આવવાનું હતું જ નહિ. એને આવરણનો નિરોધ કર્યો એમ કહેવામાં આવ્યું. આહા..હા...! ધર્મની વાત ઝીણી બહુ, બાપુ ! લોકોએ તો બહારમાં સ્થૂળ સ્થૂળ જાડી વાતમાં બધું મનાવી દીધું. આહા..હા...! અનંતકાળથી એ તો માન્યું છે.

'નિરોધ થવાથી,...' કહ્યું ને ? રાગ-દ્વેષ, મોહની સંતતિથી તેનો નિરોધ થાય છે. એ રાગ-દ્વેષ, મોહ કોણ ? કોના ? કે, કર્મના આસ્રવણનું નિમિત્ત. નવા આવવાનું નિમિત્ત. એવા જે રાગ-દ્વેષ, મોહ એની પરંપરા તેનું અટકવાથી નવો આસ્રવ આવતો નથી. એને એ સમયે નવા આસ્રવ આવવાના હતા નહિ, પણ સમજાવવું શી રીતે ? અંદર શુદ્ધ ચૈતન્યના સ્વભાવની દૃષ્ટિ, જ્ઞાન અને અનુભવ થયો એટલો તો ત્યાં આગળ આસ્રવ થતો નથી. થતો નથી પછી આસ્રવ ક્યાંથી આવે ? ભાવઆસ્રવ થતો નથી તો દ્રવ્યઆસ્રવ આવે ક્યાંથી ? દ્રવ્યાસ્રવ એને આવે જ નહિ. આહા..હા...!

'શુદ્ધ આત્માને જ પામે છે;...' એ તો શુદ્ધ આત્માને જ પામે છે. આહા..હા...! શુદ્ધને અનુભવતો શુદ્ધને જ પામે છે. પવિત્રતા પ્રભુની અનુભવતો પવિત્રતાને જ પામે છે, એ સંવર છે. આહા..હા...! આ તો જરીક પોસા કર્યા એટલે સંવર થઈ ગયો માને. એક દિ' બે ટંક ન ખાય. આ..હા...!

'રાણપુર'માં (સંવત) ૧૯૮૪માં ચોમાસુ હતું ને ? હતા તમે ? 'મનસુખ' તે દિ' હતો.

નાની ઉમરનો આઠ વર્ષનો (હતો). આઠ વર્ષનો. તમારો 'મનસુખ'. એ બધા ત્યાં અપવાસ કરીને બેઠા હતા. ચોરાશીની સાલ હતી. બેસી ગયા, અમારે સંવર છે, અમારે ધર્મ છે. પાઠશાળામાં પડિકમ્મણામાં બોલે કે, ઉત્કૃષ્ટ ભાવ થાય તો એ તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે. નહિતર નિર્જરા થાય. આહા..હા...! ઈ આવે છે. આહા..હા...! એલા પણ કીધું, આ ક્યાંથી આવું (આવ્યું) ? તે દિ' (સંવત) ૧૯૮૪માં કહ્યું હતું. ઉત્કૃષ્ટ ભાવ આવે તો તીર્થંકર ગોત્ર બાંધે નહિતર નિર્જરા થાય. જે ભાવે બંધ થાય એથી તો નિર્જરાનો ભાવ ઊંચો છે. જે ભાવે બંધ થાય એ તો રાગ છે અને જે ધર્મ થાય એ તો રાગરહિત છે. કાંઈક શબ્દ આવે છે ને ? ... ભાષા ભૂલી ગયા. એમાં આમ હોય તો કર્મની કરોડ ખપે. અને ઉત્કૃષ્ટ ભાવ થઈ જાય તો તીર્થંકર ગોત્ર બંધાય, એમ. ઉત્કૃષ્ટ થાય તો તીર્થંકર ગોત્ર બંધાય. આવી વાતું. તે દિ' કહ્યું હતું, આ તમે પડિકમ્મણામાં વગર વિચાર્યો આ શું બોલો છો ? એ..ઈ...! તમારા સ્થાનકવાસીમાં બધું આવે છે. આ..હા...! ભગવાનનું ઓલું કરતાં વગેરે એમ કે કર્મની કરોડો ખપે. ઉત્કૃષ્ટ ભાવ આવે તો તીર્થંકર ગોત્ર બંધાય. ઉત્કૃષ્ટ સારો ભાવ આવે તો (બંધ થાય) ? પણ એ જ પ્રથા છે. આહા..હા...!

'આત્માને જ પામે છે; અને જે સદાય અજ્ઞાનથી અશુદ્ધ આત્માને અનુભવ્યા કરે છે...' હવે સામે વાત લીધી. 'જે સદાય અજ્ઞાનથી અશુદ્ધ આત્માને...' અશુદ્ધ આત્મા એટલે રાગ ને દયાવાળો હું છું, એ અશુદ્ધ આત્માને અનુભવ્યો. આહા..હા...! હું પરનો કર્તા છું, કરી શકું છું અને દયા, દાન, વ્રતનો રાગ આવ્યો એ મારો છે, એ અશુદ્ધ આત્માને અનુભવે છે. આહા..હા...! 'અને જે સદાય અજ્ઞાનથી અશુદ્ધ આત્માને અનુભવ્યા કરે છે તે, 'અજ્ઞાનમય ભાવમાંથી અજ્ઞાનમય ભાવ જ થાય છે' રાગ અને પુણ્યના પરિણામ પોતાના માની અને અનુભવે એને રાગ થાય છે. દ્વેષ થાય, રાગ થાય, મિથ્યાત્વ થાય. આહા..હા...!

'અજ્ઞાનમય ભાવમાંથી અજ્ઞાનમય ભાવ જ થાય છે' એ ન્યાયે નવાં કર્મના આસ્રવણનું નિમિત્ત જે રાગદ્વેષમોહની સંતતિ તેનો નિરોધ નહિ થવાથી...' અજ્ઞાનમાં નિરોધ ક્યાંથી થાય ? આ..હા...! એટલે રાગ-દ્વેષને કારણે એને નવા આવરણ આવશે. આહા..હા...! અહીં તો કહે, સંવરના પરચખાણ કરાવો (એટલે) એને સંવર થઈ જાય. આવું બધું ચાલ્યું છે. ધર્મને નામે ધર્તિંગ છે. ધર્મ તો જુદી જાત છે, બાપુ ! આ..હા...! એ શુદ્ધ આત્મા પુણ્ય-પાપ વિનાનો, એની સન્મુખ થઈને અનુભવે ત્યારે તેને રાગ-દ્વેષ, મોહ ન થાય. તેથી તે તેનું આવવાનું નિમિત્ત છે એ કર્મનો નિરોધ થાય. અજ્ઞાની રાગને પોતાનો માને છે. રાગરહિત સ્વરૂપ ચૈતન્ય છે એની ખબર નથી એથી તેને રાગ-દ્વેષ, મોહ ભાવ જ થાય. અશુદ્ધતાને જાણનારો, અશુદ્ધતાને અનુભવનારો, (એને) અશુદ્ધતા જ થાય એને એ અશુદ્ધતા નવા કર્મનું કારણ એવા રાગ-દ્વેષ, મોહનું કારણ થાય. આહા..હા...! એ અશુદ્ધતા નવા કર્મ જે આવે એનું કારણ છે. લ્યો, છે ને ?

‘અશુદ્ધ આત્માને જ પામે છે.’ એ અજ્ઞાની તો અશુદ્ધ આત્માને જ (પામે છે). ભલે ચાહે તો વ્રત ને અપવાસ કરે ને ભક્તિ કરે ને પૂજા કરે ને જાત્રા કરે (તોપણ) એ અશુદ્ધતાને જ પામે છે. કારણ કે એ પરિણામ મારા અને મને એમાં લાભ (છે), એ અશુદ્ધ મલિનતાને અનુભવે છે. આહા..હા...! ‘ખાટે શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિથી (અનુભવથી) જ સંવર થાય છે.’ આ સંવર થાય, નહિતર સંવર નથી. આ..હા...!

‘લાઠી’માં આઠમના પેલા પોસા કરેને બધાય ? વીસ-પચીસ જણા ભેગા થઈને (કરે). ધર્મ થઈ ગયો, સંવર થઈ ગયો. સંવર કર્યો, પોષા કર્યા, લ્યો ! આહા..હા...! ‘લાઠી’માં ચોમાસુ હોય ત્યારે એ લોકો કરે. આઠમના અને પાકી, અમાસ એમ એક મહિનાના ચાર (પોષા કરે), એ સંવર કર્યો કહેવાય. એ..ઈ...! બધા માનતા હતા. ‘હીરાજી મહારાજ’ બિચારા કહેતા. ઈ કહેતા. આ..હા...! વાત આખી ફેર છે, ઉલટપુલટ વાત છે.

છેલ્લો શું સરવાળો કીધો ? કે, શુદ્ધ આત્માના અનુભવથી જ સંવર થાય છે. ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યપ્રભુ, એની પ્રાપ્તિ થાય, ઉપલબ્ધિ થાય, અનુભવ થાય તો સંવર થાય. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ?

ભાવાર્થ :- ‘જે જીવ અખંડધારાવાહી જ્ઞાનથી આત્માને નિરંતર શુદ્ધ અનુભવ્યા કરે...’ આ..હા..હા...! જેને આત્મા અંદર શુદ્ધ ચિદાનંદ પ્રભુ ! રાગ, દયા, દાનના વિકલ્પથી ભિન્ન છે એવા આત્માને જેણે જાણ્યો અને અનુભવ્યો... આ..હા..હા...! એ અખંડ ધારાવાહી જ્ઞાન. જ્ઞાનધારા અખંડ વહે. ઘડીકમાં રાગની એકતા અને ઘડીકમાં જ્ઞાનની એકતા, એમ નહિ. આહા..હા...!

આત્મા આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ છે, એને જ્ઞાનમાં એકાગ્રતાની અખંડ ધારા વહે, ભેદજ્ઞાન નિરંતર વહે. પછી કરવું પડે નહિ. આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- નિદ્રાકાળમાં તો જ્ઞાન મૂર્છિત રહે છે.

ઉત્તર :- અહીં નીચલી દશાની વાત છે. વીતરાગ થાય એને પૂરું થઈ ગયું.

મુમુક્ષુ :- નિદ્રામાં તો મૂર્છિત રહે છે.

ઉત્તર :- નિદ્રામાં પણ આસ્રવ અટકી ગયો છે. સમક્રિત છે ને ! નિદ્રામાં નિદ્રાને ઠેકાણે. અંદર રાગથી નિર્મળ પરિણામન ભિન્ન પડી ગયું એ પરિણામન કે દિ’ છૂટે ? નિદ્રા હોય તોય શું ? અને રોગ હોય તોય શું ? આહા..હા...! આત્મા ચિદાનંદ પ્રભુ...

મુમુક્ષુ :- નિદ્રામાં તો ઉપયોગ શુદ્ધ હોતો નથી.

ઉત્તર :- ઉપયોગ ભલે અશુદ્ધ હોય, લબ્ધરૂપ પરિણામન નિરંતર વહે છે. નિદ્રામાં પણ લબ્ધરૂપ પ્રાપ્તિ નિરંતર છે. ઉપયોગ ફક્ત પરમાં ગયો છે. આહા..હા...! છતાં રાગથી ભિન્ન પડેલી જેટલી દશા છે એ દશા તો નિરંતર નિદ્રામાંય હોય છે. આહા..હા...! માતાના પેટમાં પ્રભુ આવે છે, લ્યોને ! એ તો સમક્રિત, ત્રણ જ્ઞાન લઈને આવે છે. ત્યાંય સંવર,

નિર્જરા છે. આહા..હા...! સમક્રિત અને ત્રણ જ્ઞાન લઈને તીર્થંકર માતાના પેટમાં આવે. સવા નવ મહિના પણ ત્યાં ધારા, રાગથી ભિન્ન પડેલી ધારા કાયમ રહે. આહા..હા...! એવી વસ્તુ છે. દુનિયાથી જુદી જાત છે, ભઈ ! દુનિયા બહારથી માનીને બેસી ગઈ છે. આહા..હા...! એક તો મનુષ્યપણું મળ્યું, (એ) હારી જશે. આહા..હા...!

આ આત્મા અંદર ચિદાનંદ પ્રભુ, એના 'અખંડધારાવાહી જ્ઞાનથી...' જોયું ? ભાવાર્થ. 'આત્માને નિરંતર શુદ્ધ અનુભવ્યા કરે છે...' જોયું ? નિરંતર ભલે ત્યાં ઉપયોગ ન હોય પણ અનુભવ્યા કરે છે. આહા..હા...! અડદની દાળમાં જેમ ફોતરું છૂટું પડ્યું એ ફોતરું પછી એને ચોટે જ નહિ. અડદની ધોળી દાળ થાય ને ? એમ ભગવાનઆત્મા, એ કાળુ જે ફોતરું, એવો પુણ્ય-પાપનો ભાવ કાળો મેલ, એનાથી ભિન્ન પડી અને નિરંતર જ્ઞાનની ધારા વહે છે. આ..હા...! તેને 'ભાવાસ્રવો રોકાય છે...' તેને રાગ-દ્વેષ-મોહરૂપી ભાવાસ્રવ. ભાવાસ્રવ સમજાણું ? રાગ-દ્વેષ અને મોહ એ ભાવાસ્રવ છે, નવા આવરણનું કારણ (છે). નવા આવરણ આવે એ દ્રવ્યઆસ્રવ અને આ ભાવાસ્રવ. આહા..હા...!

'તેને રાગદ્વેષમોહરૂપી ભાવાસ્રવો રોકાય છે...' જે આત્માના આનંદ અને જ્ઞાનને નિરંતર વેદે છે, અનુભવે છે, ભેદજ્ઞાનની ધારામાં સદાય રહે છે. આહા..હા...! 'તેને રાગદ્વેષમોહરૂપી ભાવાસ્રવો રોકાય છે...' અનંતાનુબંધી આદિના જેટલા રાગ-દ્વેષ-મોહ છે (તે) રોકાય છે. આગળ જતા જેટલી સ્થિરતા થાય એટલું આગળ વધાય છે. આહા..હા...! 'તેથી તે શુદ્ધ આત્માને પામે છે;...' 'સુદ્ધં તુ વિયાગંતો સુદ્ધં ચેવપ્પયં લહદિ' એ ગાથા છે ને ? શુદ્ધને પામે, શુદ્ધને કારણે. શુદ્ધને જે અવલંબે એ શુદ્ધને પામે. આહા..હા...! 'તેથી તે શુદ્ધ આત્માને પામે છે;...'

'અને જે જીવ અજ્ઞાનથી આત્માને અશુદ્ધ અનુભવે છે...' આ..હા..હા...! હું તો પુણ્ય ને પાપના ભાવવાળો છું, કેમકે જુદી ચીજ છે એ તો જણાણી નથી. આત્માનો ધર્મ જે જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ સ્વભાવ એ તો જણાણો નથી. રાગ ને દયા, દાન પરિણામ જણાણા. એને પોતાના માનીને રાગ-દ્વેષ કરે છે. આ..હા...! શુદ્ધ આત્માને પામે છે. 'અને અજ્ઞાનથી આત્માને અશુદ્ધ અનુભવે છે તેને રાગદ્વેષમોહરૂપી ભાવાસ્રવો રોકાતા નથી...' આહા..હા...! ભલે સાધુ થઈ જાય, હજારો રાણી છોડે પણ અંદરમાં રાગની એકતા જ્યાં સુધી છે ત્યાં સુધી એને મિથ્યાત્વ અને રાગ-દ્વેષના ભાવાસ્રવ છે, એનાથી નવા દ્રવ્યાસ્રવ થાય છે. આહા..હા...! હજારો રાણી છોડે, સાધુ થાય તોય. અંતરમાં રાગની એકતા તૂટે નહિ ત્યાં સુધી અશુદ્ધતા જાય નહિ. આહા..હા...! આવો માર્ગ !

મુમુક્ષુ :- ઉપયોગ બહાર હોય તો આનંદ આવે. આનંદ જણાય ?

ઉત્તર :- લબ્ધ છે એટલે આનંદ સદાય છે.

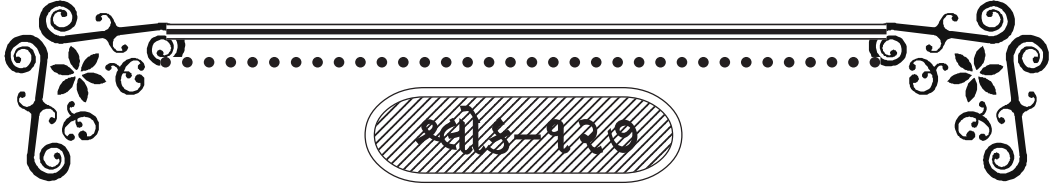
મુમુક્ષુ :- જ્ઞાનમાં જણાય ?

ઉત્તર :- જણાય છે ને, જણાય. ઉપયોગ ભલે બહાર હોય. ઉઘડેલો આનંદ ક્યાં જાય ? આ..હા...!

‘આ રીતે સિદ્ધ થયું કે શુદ્ધ આત્માની ઉપલબ્ધિથી (અનુભવથી) જ સંવર થાય છે.’
લ્યો ! આહા..હા...! બહુ ટૂંકામાં (ભર્યું છે). ચૈતન્યમૂર્તિ નિર્મળાનંદ પ્રભુ ! એને પુણ્ય અને પાપના રાગથી ભિન્ન પાડીને એને અનુભવે એને સંવર થાય, ધર્મ થાય. એને ધર્મ થાય, બીજાને ધર્મ ન થાય. એ કરોડો મંદિરો કરાવે ને કરોડો રૂપિયા ખર્ચે... આહા..હા...! કરોડો શાસ્ત્રો બનાવે, પછી સોંઘા આપે, દસ રૂપિયે પડે ઈ પાંચે આપે એ તો શુભરાગ છે. આહા..હા...! ‘મુંબઈ’માં બેનના છ હજાર પુસ્તક વેંચાણા ને ? થોડા બાકી હતા ઈ ‘શાંતિભાઈ’એ વેંચ્યા હતા. ‘ચીમનલાલ ઠાકરશી’, લ્યો ! ત્રણ દિ’ વહેંચ્યા હતા. એકમને દિ’ ભાઈએ વહેંચ્યા હતા. ‘સોભાગ’ ! વૈશાખ સુદ ૧, એના હશે, તમારા હશે ને ત્રીજા ઓલાના (હશે). મોટી સભામાં વહેંચાણા. વાતમાં ઈ છે કે એમાં રાગની મંદતા હોય તો શુભ ભાવ (છે). એમાંથી એમ માની લ્યે કે આમાં ધર્મ થઈ જાય છે (તો મિથ્યાત્વ છે). આહા..હા...! અરે...! આવી આકરી વાતું, લ્યો ! પૈસાવાળાને પૈસાથી ધર્મ થાતો હોય તો રાજી થાય. તો નિર્ધનને ધર્મને માટે પૈસા ગોતવા પડે. આ..હા...! અરે...! આ શરીર જ કામ ન કરે ત્યાં... આહા..હા...! શરીરની ક્રિયા થાય છે એ શરીરની જડથી (થાય છે). એ કામ જ્યાં આત્માનું નથી... આ..હા..હા...!

મુમુક્ષુ :- મંદ કષાયમાં ધર્મ તો ન થાય પણ ધર્મનો ચાન્સ અવકાશ, અવસર અવશ્ય મળે.

ઉત્તર :- જરીયે નહિ મળે. એ શુદ્ધતાને પ્રગટે ત્યારે એને ધર્મનો અવસર મળશે. શુભભાવ ગમે એટલા લાખ, કરોડ કરે (તોપણ) શુદ્ધતાનો અવસર નહિ મળે. આહા..હા...! ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’માં એક ઠેકાણે જરી કહ્યું છે કે, શુભ બહુ હોય તો નિમિત્તો સારા મળે. તો ક્યાંક કદાચિત્ ત્યાંથી સમજે, એમ. એવું એક આવે છે. એ તો ક્યાંક સમજે તો નિમિત્ત કહેવાય ને, નહિતર (ન કહેવાય). ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’માં આવે છે. બધી ખબર છે. આ..હા...! એમાંથી આ લોકો કાઢે છે. જુઓ ! આમાં કહ્યું છે, શુભભાવ કરે તો એમ કરતા કરતા એને નિમિત્ત ક્યાંક સારા મળે તો નિમિત્તથી પામી જાય. નિમિત્તથી પામે નહિ, ઉપાદાનથી પામે. એના ઉપાદાનથી પામે ત્યારે નિમિત્ત કહેવામાં આવે. આહા..હા...! ઘણો બધો ફેરફાર છે, ભઈ !

(માલિની)

યદિ કથમપિ ધારાવાહિના બોધનેન
 ધ્રુવમુપલભમાનઃ શુદ્ધમાત્માનમાસ્તે ।
 તદયમુદયદાત્મારામમાત્માનમાત્મા
 પરપરિણિતિરોધાચ્છુદ્ધમેવાભ્યુપૈતિ ॥૧૨૭ ॥

હવે આ અર્થનું કળશરૂપ કાવ્ય કહે છે :-

શ્લોકાર્થ :- (યદિ) જો (કથમ્ અપિ) કોઈ પણ રીતે (તીવ્ર પુરુષાર્થ કરીને) (ધારાવાહિના બોધનેન) ધારાવાહી જ્ઞાનથી (શુદ્ધમ્ આત્માનમ) શુદ્ધ આત્માને (ધ્રુવમ્ ઉપલભમાનઃ આસ્તે) નિશ્ચળપણે અનુભવ્યા કરે (તત્) તો (અયમ્ આત્મા) આ આત્મા, (ઉદયત્-આત્માઆરામમ્ આત્માનમ) જેનો આત્માનંદ પ્રગટ થતો જાય છે (અર્થાત્ જેની આત્મસ્થિરતા વધતી જાય છે) એવા આત્માને (પર-પરિણિતિ-રોધાત્) પરપરિણિતિના નિરોધથી (શુદ્ધમ્ એવ અભ્યુપૈતિ) શુદ્ધ જ પ્રાપ્ત કરે છે.

ભાવાર્થ :- ધારાવાહી જ્ઞાન વડે શુદ્ધ આત્માને અનુભવવાથી રાગદ્વેષમોહરૂપ પરપરિણિતિનો (ભાવાસ્રવોનો) નિરોધ થાય છે અને તેથી શુદ્ધ આત્માની પ્રાપ્તિ થાય છે.

ધારાવાહી જ્ઞાન એટલે પ્રવાહરૂપ જ્ઞાન-અતૂટક જ્ઞાન. તે બે રીતે કહેવાય છે :- એક તો, જેમાં વચ્ચે મિથ્યાજ્ઞાન ન આવે એવું સમ્યગ્જ્ઞાન ધારાવાહી જ્ઞાન છે. બીજું, એક જ જ્ઞેયમાં ઉપયોગના ઉપયુક્ત રહેવાની અપેક્ષાએ જ્ઞાનનું ધારાવાહીપણું કહેવામાં આવે છે, અર્થાત્ જ્યાં સુધી ઉપયોગ એક જ્ઞેયમાં ઉપયુક્ત રહે છે ત્યાં સુધી ધારાવાહી જ્ઞાન કહેવાય છે; આની સ્થિતિ (છન્નસ્થને) અંતર્મુહૂર્ત્ જ છે, પછી તે ખંડિત થાય છે. આ બે અર્થમાંથી જ્યાં જેવી વિવક્ષા હોય તેવો અર્થ સમજવો. અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ વગેરે નીચેનાં ગુણસ્થાનવાળા જીવોને મુખ્યત્વે પહેલી અપેક્ષા લાગુ પડે. શ્રેણી ચડનાર જીવને મુખ્યત્વે બીજી અપેક્ષા લાગુ પડે કારણ કે તેનો ઉપયોગ શુદ્ધ આત્મામાં જ ઉપયુક્ત છે. ૧૨૭.

શ્લોક ૧૨૭ ઉપર પ્રવચન

‘હવે આ અર્થનું કળશરૂપ કાવ્ય કહે છે :-’ લ્યો. ૧૨૭ (કળશ).

(માલિની)

यदि कथमपि धारावाहिना बोधनेन
ध्रुवमुपलभमानः शुद्धमात्मानमास्ते ।
तदयमुदयदात्माराममात्मानमात्मा
परपरिणतिरोधाच्छुद्धमेवाभ्युपैति ।।१२७।।

આહા..હા...! ‘જો કોઈ પણ રીતે...’ પુરુષાર્થથી. આહા..હા...! અંતરના તીવ્ર પુરુષાર્થથી. ‘દારુણ દારેણન્’ આવી ગયું હતું ને ? ઉગ્ર પુરુષાર્થથી સ્વ તરફ (વળે). ‘ધારાવાહિના બોધનેન’ ‘ધારાવાહી જ્ઞાનથી...’ આહા..હા...! જેની જ્ઞાનધારા છૂટે નહિ. રાગ રહે પણ રાગધારા જુદી અને જ્ઞાનધારા જુદી (રહે). બેય ધારા બેય ધારાનું કામ કરે. આહા..હા...! ‘ધારાવાહી જ્ઞાનથી...’ ‘શુદ્ધ આત્માને...’ ‘શુદ્ધમ્ આત્માનમ્’ પવિત્ર આત્માને. ‘ધ્રુવમ્ ઉપલભમાનઃ આસ્તે’ ‘નિશ્ચળપણે અનુભવ્યા કરે...’ ધ્રુવ એટલે નિશ્ચળ, ઉપલભ એટલે અનુભવ. આસ્તે એટલે કરે. ‘નિશ્ચળપણે અનુભવ્યા કરે...’ આહા..હા...!

પહેલી તો એ વાત છે કે, એને આત્માની મહિમા જ આવતી નથી. બધી આખી દુનિયાથી ચીજ નિરાળી કોઈ જુદી છે, જેની મહિમાનો પાર નથી. આ..હા..હા...! એવો આ ભગવાનઆત્મા અંદર દયા, દાનના વિકલ્પથી જુદો પડ્યો છે. આહા..હા...! પણ એ વાત કેમ બેસે ? અનાદિની બહાર નજર છે. આ દયા પાળો ને આ વ્રત કરો ને આ અપવાસ કરો ને પૂજા કરો ને ભક્તિ કરો. આહા..હા...! એથી એને આ રાગની ક્રિયાથી જુદો છે એ કેમ બેસે ? રાગમાં જેને પ્રેમ છે અને રાગનો જે રસીલો છે (એ) રાગમાં રસીલો થઈ ગયો છે. એને ભગવાન રાગથી ભિન્ન છે, આનંદકંઠ પ્રભુ (છે) એ શુદ્ધ કેમ બેસે ?

અહીં તો કહે છે, ‘ધારાવાહી જ્ઞાનથી શુદ્ધ આત્માને નિશ્ચળપણે અનુભવ્યા કરે...’ આહા..હા...! તો (અયમ્ આત્મા) આ આત્મા, (ઉદયત્-આત્માઆરામમ્ આત્માનમ્) ‘જેનો આત્માનંદ પ્રગટ થતો જાય છે...’ આહા..હા...! (ઉદયત્-આત્માઆરામમ્ આત્માનમ્) આહા..હા...! ‘જેનો આત્માનંદ પ્રગટ થતો જાય છે...’ જેની આત્મપરિણતિ વધતી જાય છે. ‘એવા આત્માને...’ (પર-પરિણતિ-રોધાત્) પરપરિણતિ એટલે રાગની દશાને રોકીને. ‘નિરોધથી...’ આહા..હા...! સંવરે છે ખરો ને ? રાગનો કણ ગમે તે હોય, ભગવાનની ભક્તિ આદિ

(હોય) પણ એને રોકીને. આહા..હા...! આત્માને સ્થિરતા વધતી જાય છે, રાગાદિ નાશ થતો જાય છે.

‘પરપરિણતિના નિરોધથી...’ (શુદ્ધમ્ એવ અભ્યુપૈતિ) ‘શુદ્ધ જ પ્રાપ્ત કરે છે.’ લ્યો ! બહુ ટૂંકું કર્યું. પોતે પોતાનો આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપે ત્રિકાળ છે તેને વર્તમાનમાં પામીને, નિરંતર ધારાવાહી અનુભવીને, એને અશુદ્ધતા થતી નથી. તેથી તે શુદ્ધતા પામે છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)